

УДК 339.138:631.148:004(477)

ТАРАБРІН
Олексій Євгенович,
доктор сільськогосподарських
наук, професор
ДНСГБ УААН
(м. Київ)

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА СИСТЕМА ЕКОНОМІЧНОГО МОНІТОРИНГУ ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ АПК УКРАЇНИ

Побудована відповідно до даних аспектів інформаційно-аналітична система економічного моніторингу в АПК України, на думку автора, буде здатна реалізувати як сукупність приватних економічних процедур і методів, адаптованих до вирішуваних завдань, так і окремі управлінські функції, дозволить визначити, якими шляхами і засобами можна максимально ефективно добитися необхідного рівня розвитку агропромислового виробництва.

Построенная в соответствии с данными аспектами информационно-аналитическая система экономического мониторинга в АПК Украины, по мнению автора, будет способна реализовать как совокупность частных экономических процедур и методов, адаптированных к решаемым задачам, так и отдельные управленческие функции, позволит определить, какими путями и средствами можно максимально эффективно добиться требуемого уровня развития агропромышленного производства.

The information and analytical system of the economic monitoring built in accordance with these aspects in APK of Ukraine, in opinion of author, will be able to realize both the aggregate of private economic procedures and methods, adapted to the decided tasks and separate administrative functions, will allow to define, what ways and facilities it is possible maximally effectively to obtain the required level of development of agroindustrial production.

Реформування агропромислового комплексу України істотно змінило умови діяльності всіх складових виробничо-господарських структур, внаслідок чого виникла необхідність у комплексній зміні всієї системи аграрних відносин. Реформи аграрного сектора здійснюються в рамках загальноекономічних перетворень. Це – проведення соціальних перетворень з метою підвищення рівня життя людей і задоволення їхніх матеріальних і духовних потреб; формування ефективного агропромислового комплексу, що поставляє на ринок конкурентоздатну продукцію за рахунок зниження витрат, підвищення продуктивності праці, економного витрачання сировини і енергії; відновлення і

підтримки екологічної рівноваги, завдяки підвищенню відповідальності за використання землі, створенню екологічно безпечного, природозберігаючого агропромислового виробництва, рекультивації земель сільськогосподарського призначення; свобода вибору форм власності і форм господарювання, що базуються на розумній доцільності.

Для реалізації реформ необхідно докорінно змінити інформаційну інфраструктуру, яка повинна забезпечувати можливість отримання своєчасної і достовірної інформації, відповідати вимогам менеджменту різних рівнів управління на даний момент і на перспективу.

Загальновідомо, що інформатизація стала одним із найважливіших чинників науково-технічного прогресу при вирішенні управлінських завдань, передбачаючи обробку й аналіз результатів моніторингу господарської діяльності підприємств і організацій галузей АПК. Інформаційні системи вже сьогодні широко використовуються при виробленні раціональних рішень, що управляють, проведенні інженерно-технічних розрахунків, плануванні і контролі господарської діяльності, формуванні банків даних в області селекції і племінної справи, сучасних засобів хімізації, захисту рослин і ветпрепаратів, технічного забезпечення і технічного стану складних машин і устаткування, використання вторинних матеріальних ресурсів.

Інформатизація діяльності менеджменту в умовах функціонування ринкової інфраструктури в аграрному секторі повинна базуватися на впровадженні інноваційних інформаційних технологій і систем, нових і надійних засобів обчислювальної і комунікаційної техніки, засобів зв'язку, обробки, аналізу і передачі інформаційних масивів на великі відстані.

Інформатизація в агропромисловому секторі припускає:

- створення єдиного інформаційного простору, доступного для всіх товаровиробників АПК і їхніх партнерів;
- освоєння інноваційних технологій з використанням сучасного потенціалу обчислювальної техніки;

- перехід до використання новітніх інформаційних технологій у сфері управління виробництвом на всіх рівнях шляхом упровадження електронних систем зв'язку, мереж, обчислювальної техніки;

- застосування досягнень фундаментальної науки в області теорії ухвалення рішень, а також автоматизованих систем управління нового покоління;

- інтенсифікацію сільськогосподарської науки на базі методів системного аналізу, інформатики, математичного моделювання і широкого використання засобів обчислювальної техніки в наукових, дослідницьких і проектних розробках;

- оптимізацію управління виробничими процесами (диспетчеризацію виробництва і впровадження автоматизованих робочих місць фахівців).

Інформатизація, що є найважливішою складовою агропромислового комплексу в умовах ринкової інфраструктури, повинна забезпечити:

- прискорення науково-технічного прогресу в усіх напрямках сільськогосподарського виробництва;

- раціональне і якісне використання основних фондів;

- підвищення ефективності схвалюваних рішень у структурах і ланках управління;

- прискорення вирішення соціальних питань на основі представлення інформаційних послуг тощо.

Таким чином, інформатизація АПК України повинна охоплювати весь цикл від формування, обробки, представлення інформації до її аналізу й ухвалення оптимальних рішень.

По мірі розвитку ринкових відносин в агропромисловому комплексі змінені принципи управління господарюючими суб'єктами, зруйнована система інформаційного забезпечення й обміну інформацією між всіма рівнями управління АПК (у зв'язку з чим знизився рівень достовірності при формуванні інформаційних ресурсів). У результаті цього ухвалення управлінських і

господарських рішень почало більшою мірою залежати безпосередньо від господарюючого суб'єкта.

Однією з можливих умов виведення агропромислового комплексу з ситуації, що склалася, є проведення комплексу робіт з інформатизації галузі в нових умовах, зокрема створення інформаційно-аналітичної системи економічного моніторингу господарюючих суб'єктів АПК [1]. Основна мета створення такої системи – забезпечення безпосередніх виробників сільськогосподарської продукції та інших організацій, керівництва і фахівців агропромислового комплексу оперативною, достовірною інформацією про господарюючі суб'єкти, що пройшли необхідну реєстрацію відповідно до чинного законодавства. Система моніторингу господарюючих суб'єктів створюється як розподілений інформаційний ресурс у рамках інформаційної структури Міністерства АПК України з максимальним використанням розгорнутих мереж і формуванням розподілених баз даних.

Досягнення поставленої мети передбачається здійснити при вирішенні наступних завдань:

- 1) створення розподіленої бази даних господарюючих суб'єктів, що містить усі необхідні реквізити і виробничо-економічні показники;
- 2) створення програмної підтримки і комплексу технічних засобів системи, що забезпечують формування, актуалізацію і доведення інформації до користувача;
- 3) розробка правового, технологічного, методологічного, організаційного забезпечення, що сприяє ефективному функціонуванню системи моніторингу.

Створювана інформаційно-аналітична система економічного моніторингу в АПК повинна бути частиною єдиного державного інформаційного простору і передбачати:

- максимальний обхват господарюючих суб'єктів АПК;
- високу міру достовірності інформації, що надається;
- технологічність формування й актуалізації інформаційних ресурсів;
- оперативність представлення даних;

- докладний перелік реквізитів і економічних показників;
- аналіз виробничо-фінансової і майнової діяльності окремих господарюючих суб'єктів і АПК в цілому.

Згідно зі сформульованим науково-практичним уявленням інформаційно-аналітична система економічного моніторингу господарюючих суб'єктів в АПК дає можливість отримання в реальному режимі часу достовірної й об'єктивної інформації про стан економіки, про наявність відповідних методів і шляхів удосконалення економічної діяльності за допомогою поліпшення економічних показників.

Основне завдання інформаційно-аналітичної системи – це своєчасне отримання оперативної, періодичної і достовірної інформації, що характеризує:

- загальну оцінку економічної ситуації в АПК;
- пріоритет різних економічних проблем розвитку агропромислового виробництва;
- загальну оцінку діяльності владних і господарських структур з дозволу економічних проблем функціонування аграрної сфери;
- ранжирування економічних ризиків, що одночасно виявляються в країні і регіоні, в межах конкретної сільської території;
- прийнятність для сільського населення планованих технологічних, правових і природоохоронних заходів;
- наявність реальних лідерів серед учених економістів-аграріїв з економічних проблем розвитку АПК;
- динаміку зміни громадської думки з економічних проблем розвитку АПК у результаті діяльності ЗМІ, розвитку аграрної економічної освіти, а також під впливом інших чинників різної природи (аварії, катастрофи техногенного характеру тощо);
- загальний рівень соціально-економічної спрямованості в регіоні (районі) і чинники, що впливають на нього (наприклад, рівень безробіття серед сільського працездатного населення);

- зміни в образі, орієнтації й якості життя сільського населення, викликані економічними проблемами функціонування та ін.

Для вирішення вказаних завдань система моніторингу в АПК повинна мати:

- загальну оцінку економічної обстановки в АПК країни (регіону, району), тобто дані про відповідність параметрів розвитку агропромислового виробництва потребам населення, прогноз змін даних параметрів, технологічних процесів у сільському господарстві і переробних галузях промисловості, екологічну безпеку продукції сільськогосподарського виробництва і т. д.;

- результати діяльності державних структур і громадських організацій у вирішенні економічних проблем, в усуненні недоліків у їхній роботі і основних напрямках їх удосконалення, ступені довіри до них з боку населення сільських територій тощо;

- характеристику пріоритетних економічних проблем АПК, їх порівняльну оцінку і основні напрями їх дозволу з урахуванням політичних, екологічних і інших проблем.

Для забезпечення ефективності функціонування інформаційно-аналітичної системи економічного моніторингу в галузях АПК необхідне дотримання загальних принципів побудови складних систем, до яких належать:

- принцип цільової орієнтації (передбачає напрям усіх структурних ланок системи на забезпечення продовольчої безпеки країни і зниження соціально-економічної напруженості в зоні діяльності системи; природні тенденції до постійного розширення функцій системи з метою задоволення завдань економічного управління повинні обмежуватися обґрунтованими межами);

- принцип системного підходу (склад структурних ланок системи повинен вписуватися в структурно-функціональну схему єдиної системи державного економічного моніторингу з використанням системного підходу, забезпечуючи мінімізацію вартості системи при рішенні нею поставлених завдань);

- принцип оперативності (відповідність періодичності надання економічній інформації реальним потребам регіональних і федеральних органів влади, інших зацікавлених структур, а також державної системи моніторингу в цілому);

- принцип стандартизації та уніфікації технічного забезпечення й інструментарію (застосування у системі в максимально можливому об'ємі стандартизованих і протестованих процедур збору, обробки й аналізу інформації, вибір технічного забезпечення системи з урахуванням місцевих умов і загальної державної технічної політики);

- принцип упорядкування доступу до інформації (встановлення структури інформаційних потоків у системі економічного моніторингу в АПК і правил доступу до циркулюючої в ній інформації відповідно до законодавства України у сфері інформації та інформатизації, зокрема в питаннях конфіденційності інформації і діяльності ЗМІ) [2].

Використання інформаційно-аналітичної системи економічного моніторингу в АПК дозволить:

- підвищити якість схвалюваних управлінських рішень з питань раціонального використання державної власності на підприємствах АПК;

- виробити прогнози, розробити стратегію розвитку інноваційної діяльності для реалізації пріоритетних напрямів розвитку галузей АПК;

- ранжирувати господарюючі суб'єкти по категоріях фінансової стійкості, визначати їхню інвестиційну привабливість і при необхідності пропонувати структурну реорганізацію, зміну спеціалізації, ліквідацію або акціонування;

- надавати користувачам довідкову й аналітичну інформацію про фінансово-економічний стан господарюючих суб'єктів АПК;

- забезпечити органи державної влади, місцеве самоврядування, господарські та інші структури, громадські організації, фахівців і працівників підприємств (організацій) АПК всесторонньо об'єктивною інформацією про полягання і тенденції розвитку виробничої, економічної і соціальної ситуацій в АПК у масштабах країни, регіону або конкретної сільської території;

- створити методологічну єдність, при якій основні показники економічної діяльності господарюючих суб'єктів формуються й аналізуються в комплексі.

Побудована відповідно до даних аспектів інформаційно-аналітична система економічного моніторингу в АПК, на думку автора, буде здатна реалізувати як сукупність приватних економічних процедур і методів, адаптованих до вирішуваних завдань, так і окремі управлінські функції, дозволить визначити, якими шляхами і засобами можна максимально ефективно добитися необхідного рівня розвитку агропромислового виробництва.

Список використаної літератури

1. Зятьков Ю. И. Формирование системы экономического мониторинга хозяйствующих субъектов АПК – состояние и проблемы / Ю. И. Зятьков, А. Г. Лайнер, И. С. Санду. – М. : Экспресспринт, 2003. – 78 с.

2. Лайнер А.Г. Система экономического мониторинга хозяйствующих субъектов в АПК / А. Г. Лайнер // Развитие инновационной деятельности в АПК: Материалы Междунар. науч.-практ. конф. – М. : ФГНУ «Росинформагротех», 2002. – С. 261–265.